

Ett IM gäller i högst ett år från utgivningsdatum, men kan upphöra att gälla tidigare. För korrekt information om vilka IM som är giltiga, titta alltid på Fia.

Ombud, god man och förvaltare inom assistansersättning

Det här meddelandet vänder sig i första hand till personliga handläggare, specialister, beslutsfattare och enhetschefer som handlägger assistansersättning. Meddelandet vänder sig även till KC, omprövare och processförare inom samma förmån.

Meddelandet handlar om vem som kan skriva under handlingar när det gäller assistansersättning.

Bakgrund

En av anledningarna till meddelandet är att det uppkommit frågor om vad ombud kan göra med anledning av den nya bestämmelsen i 110 kap. 5 § andra stycket socialförsäkringsbalken (SFB) om att ombud lämnar uppgifter på heder och samvete när det gäller assistansersättning. En annan anledning är att överförmyndare i flera kommuner har informerat gode män och förvaltare om att de inte ska skriva under räkningen för assistansersättning på heder och samvete.

Här i IM:et kan du läsa om

- Handläggning av ärenden enligt 110 kap. SFB
- Ansökan om assistansersättning
- Begäran om utbetalning och avtal om personlig assistans
- Handlingar som krävs för utbetalning
- Om den försäkrade inte anser sig kunna underteckna ansökan eller handlingar
- Handläggning

- Försäkringskassan får besöka den försäkrade även när den försäkrade har anlitat ett ombud

I meddelandet kommer god man och förvaltare att gemensamt benämnas ställföreträdare. En förutsättning för att ställföreträdaren ska kunna anses ha det uppdrag som beskrivs i meddelandet är att det ligger i uppdraget att bevaka rätt eller sörja för person.

En försäkrad som har en god man kan dock själv skriva under handlingar och ingå avtal då hon eller han i juridisk mening inte saknar rättshandlingsförmåga till skillnad från en person som har förvaltare.

En försäkrad kan också anlita ett ombud eller biträde i sina ärenden hos Försäkringskassan (9 § förvaltningslagen [1986:223], se vidare i Vägledning 2004:7 version 9, *Försäkringskassan och Förvaltningslagen*, avsnitt 3.4.1)

Handläggning av ärenden enligt 110 kap. SFB

I 110 kap. SFB finns allmänna regler om utredning av Försäkringskassans ärenden. Utgångspunkten i kapitlet är att bestämmelserna gäller generellt för alla ärenden enligt balken men där har det även sedan den 1 juli 2013 införts en särskild regel för just assistansersättning. Den nya regeln finns i 110 kap. 5 § tredje stycket SFB och innebär att även ombud numera, i de fall denne lämnar uppgifter om faktiska förhållanden, gör detta på heder och samvete. Detta behandlas närmare i Vägledning 2003:6, version 12, *Assistansersättning*, avsnitt 7.4.6.

Den enskilde är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av frågan om ersättning enligt 110 kap. 13 § SFB. Uppgifter från den enskilde lämnas då på heder och samvete, om inte särskilda skäl talar emot det enligt 110 kap. 13 § andra stycket SFB.

Ansökan om assistansersättning

Ansökan om assistansersättning ska vara skriftlig och den som ansöker om ersättningen ska själv skriva under ansökan. Den enskilde lämnar uppgifterna om faktiska förhållanden i ansökan på heder och samvete. (Jfr 110 kap. 4 § SFB)

Om en försäkrad har en ställföreträdare och det i uppdraget ingår att sörja för person eller bevaka rätt, kan ställföreträdaren ansöka om assistansersättning i den försäkrades ställe. Ställföreträdaren anses då lämna uppgifter om faktiska förhållanden på heder och samvete. (Jfr 12 kap. föräldrabalken och prop. 2008/09:200, s.473)

Även ett ombud ska skriva under ansökan om assistansersättning i de fall ansökan görs av ombudet. Detta eftersom ombudet, när det gäller assistansersättning, enligt 110 kap. 5 § SFB lämnar uppgifter om faktiska förhållanden på heder och samvete. Men det krävs även att den försäkrade

skriver under en sådan ansökan. Som framgår av Vägledning 2003:6, version 12, *Assistansersättning*, avsnitt 7.4.6 har Försäkringskassan bedömt det lämpligt att uppgifter som rör den försäkrades personliga hjälpbehov och andra förhållanden som den försäkrade själv har bäst kännedom om lämnas av den försäkrade själv på heder och samvete och inte av ett ombud. Därför ska en ansökan om assistansersättning, eller bilagor till ansökan som rör den försäkrades hjälpbehov, undertecknas av den försäkrade själv. Om så inte är fallet ska Försäkringskassan skicka en begäran om att ansökan ska kompletteras med den enskildes underskrift. I begäran ska vi givetvis upplysa om att om kompletteringen inte kommer in kan ansökan komma att avvisas.

Se dock nedan angående den situationen att den försäkrade inte kan skriva under ansökan.

Om en ställföreträdare på grund av bristande kunskap eller erfarenhet inte anser sig kunna ansöka om assistansersättning, för sin huvudman, finns det en möjlighet att denne anlitar någon annan som företräder honom eller henne i den aktuella frågan, det vill säga denne utser ett ombud. Den som anlitas som ombud ska då i enlighet med 12 kap. 3 § FB, handla på ett sätt som bäst gagnar den enskilde. En förutsättning är att den utfärdade fullmakten gäller den aktuella frågan, till exempel ett försäkringsärende. Den gode mannen kan därigenom aldrig anses ha överlåtit det övergripande ansvaret som god man för den enskilde på fullmaktstagaren. (Jfr KRSU dom den 9 december 2008 i mål nr 2431-08)

Assistansersättning ska begäras av den försäkrade själv

I 8 § lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (1993:387), LSS betonas att insatserna enligt lagen endast ges om den försäkrade själv begär insatsen. Det innebär att ett ombud aldrig kan handla i strid med sin huvudmans instruktioner. Allt som han/hon gör är på den försäkrades uppdrag.

Om det i Försäkringskassans kontakt med den försäkrade visar sig att han eller hon inte vill ansöka om assistansersättning kan det vara ett skäl för Försäkringskassan att avvisa ombudet, (se vidare i Vägledning 2004:7 version 9, *Försäkringskassan och Förvaltningslagen*, avsnitt 3.4.1). Någon prövning av rätten till assistansersättning ska då inte heller göras utan ansökan ska avvisas (se vidare i avsnitt 3.4 Vägledning 2003:6 version 12 *Assistansersättning*, avsnitt 3.4).

Begäran om utbetalning och avtal om personlig assistans

Huvudregeln är att assistansersättning betalas ut till försäkrade. Försäkringskassan får med stöd av 51 kap. 19 § SFB, på begäran av den försäkrade, besluta att assistansersättningen ska betalas ut till en kommun eller till någon annan som har tillstånd enligt 23 § LSS att bedriva verksamhet med personlig assistans.

I 6 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1993:24) har Försäkringskassan föreskrivit att begäran om utbetalning till annan ska vara skriftlig, samt att den försäkrade till begäran ska bifoga ett skriftligt avtal mellan honom eller henne och assistansanordnaren.

Eftersom det är reglerat i 51 kap. 19 § SFB att det är den försäkrade som ska begära detta så förutsätter det att det är den försäkrade som skriver under begäran om utbetalning och avtal om personlig assistans.

Om en försäkrad har en ställföreträdare i form av god man eller förvaltare, kan ställföreträdaren om detta ingår i uppdraget skriva under en begäran att assistansersättningen ska betalas till en kommun eller någon annan som har tillstånd att bedriva verksamhet med personlig assistans. En ställföreträdare kan också om det ingår i uppdraget skriva under ett avtal mellan huvudmannen och assistansanordnaren. Om den försäkrade har god man får dock inte den gode mannen ingå ett avtal med en annan part (ett assistansbolag) utan huvudmannens samtycke. (Jfr 11 kap. 5 § FB)

Om en försäkrad genom en fullmakt har anlitat ett ombud, kan ombudet underteckna begäran om utbetalning och ingå avtal med ett assistansbolag. För att ett ombud ska kunna ingå avtal i den försäkrades ställe krävs dock att det framgår av fullmakten att denna gäller begäran om utbetalning och att ingå avtal (Jfr 2 kap. 10 § avtalslagen, [1915:218]).

Om en god man på grund av bristande kunskap eller erfarenhet inte anser sig kunna skriva under en begäran om utbetalning eller med sin huvudmans samtycke ingå avtal med en anordnare, finns det möjlighet att denne anlitar någon annan som företräder honom eller henne i den aktuella frågan, det vill säga utser ett ombud. Kravet på den som anlitas som ombud är då att denne i enlighet med 12 kap. 3 § FB, handlar på ett sätt som bäst gagnar den enskilde. En förutsättning är att den utfärdade fullmakten är begränsad till den aktuella frågan, till exempel en begäran om utbetalning och tecknande av avtal. Den gode mannen kan därigenom inte anses ha överlåtit det övergripande ansvaret som god man för den enskilde på fullmaktstagaren.

Handlingar som krävs för utbetalning

Vilka handlingar som krävs för att assistansersättning ska kunna utbetalas regleras i 13 § Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1993:24) om assistansersättning. Detta gäller oavsett om den enskilde själv anställer sina assistenter eller köper assistans av en assistansanordnare. I föreskrifterna beskrivs att den arbetstid som assistenten har arbetat hos den enskilde ska redovisas på blanketten Tidsredovisning (FKF 3059), den ska undertecknas av den som är arbetsgivare eller uppdragsgivare åt en personlig assistent samt bestyrkas av den personlige assistenten.

På Räkning- Assistansersättning (FKF 3057) redovisas en sammanställning av antalet utförda assistanstimmar och den ska undertecknas av den som har fått assistans. Detta undertecknande sker på heder och samvete eftersom den enskilde är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse

för bedömningen av frågan om ersättning enligt 110 kap. 13 § SFB jämfört med 110 kap. 4 § andra stycket SFB.

Om en försäkrad har en ställföreträdare i form av god man kan antingen den försäkrade själv eller god man underteckna Räkning-Assistansersättning. Undertecknandet sker på heder och samvete.

Om den försäkrade har en ställföreträdare i form av förvaltare kan inte den försäkrade själv underteckna räkningen, då är det förvaltaren som undertecknar räkningen.

Den försäkrade kan inte underteckna ansökan eller handlingar

Om en försäkrad inte kan skriva under en ansökan om assistansersättning eller underteckna handlingar på grund av exempelvis funktionsnedsättning finns det inget som hindrar att ett ombud eller närstående/god vän med den försäkrades *samtycke* skriver den försäkrades namn under en lämnad ansökan eller handling. Det måste givetvis framgå att det är någon annan person som har skrivit den försäkrades namn. Om den som skrivit den försäkrades namn exempelvis heter Karl Karlsson kan han under eller i anslutning till underskriften skriva ”genom Karl Karlsson”.

I dessa fall är det *samtycket* och inte det förhållandet att ett ombud som har fullmakt eller kan lämna uppgifter på heder och samvete som möjliggör att hon eller han kan skriva under med den försäkrades namn. Ombudet kan intyga undertecknandet och att den försäkrade lämnat uppgifterna på heder och samvete men det är alltid den försäkrade som på heder och samvete ansvarar för att innehållet i handlingen är riktigt. Läs mer om detta i Vägledning 2004:7, version 9, *Försäkringskassan och Förvaltningslagen*, avsnitt 3.4.1.

Observera att i det fall en funktionshindrad trots hindret har förmåga att på något sätt själv skriva under försäkran med sin egen namnteckning kan hon eller han givetvis göra det även om namnteckningen inte går att läsa. Det finns inget krav på att namnet ska vara läsbart (jfr Ds 2003:29 Formel – formkrav och elektronisk kommunikation, avsnitt 5.3, s. 8).

Om samtycket kan ifrågasättas ska Försäkringskassan utreda och begära in den komplettering som behövs. Detta följer av den så kallade utredningsskyldigheten. Försäkringskassan kan exempelvis låta den enskilde bekräfta att samtycket är riktigt muntligen. Alternativt kan Försäkringskassan begära att han eller hon ska komma in med ett egenhändigt undertecknande i syfte att få en fullständig ansökan eller handling. Utredningen ska alltid dokumenteras i ärendet.

Handläggning

- Ansökan om assistansersättning
 - En begäran om utbetalning till annan (51 kap. 19 § SFB och 6 a § RFFS 1993:24)
 - Skriftligt avtal om personlig assistans mellan den försäkrade och assistansanordnaren (6 a § RFFS 1993:24)
1. Utred om den försäkrade själv har förmåga att underteckna ansökan/handlingen.
 2. Utred varför god man eller förvaltare inte anser sig kunna underteckna ansökan/handlingen.
 3. Utred med den gode mannen eller förvaltaren om denna tillsammans med den försäkrade kan anlita ett ombud som kan bistå med att underteckna ansökan/handlingen.
- Räkning- Assistansersättning (FKF 3057)
1. Utred om den försäkrade själv har förmåga att underteckna räkningen.
 2. Utred varför god man eller förvaltare inte anser sig kunna underteckna räkningen.

Om god man eller förvaltare är närstående och bor tillsammans med den försäkrade borde denne kunna underteckna Räkning- Assistansersättning (FKF 3057).

Om varken den försäkrade, god man eller förvaltare kan underteckna räkningen.

3. Kontakta god man/förvaltare och fråga om han/hon tillsammans med den försäkrade kan anlita ett ombud som kan bistå att underteckna Räkning- Assistansersättning. Ombudet kan då med den försäkrades *samtycke* skriva den försäkrades namn. Här är det *samtycket* och inte det förhållandet att ombudet har fullmakt eller kan lämna uppgifter på heder och samvete som möjliggör att hon eller han kan skriva under med den försäkrades namn. Ombudet kan intyga undertecknandet och att den försäkrade lämnat uppgifterna på heder och samvete men det är alltid den försäkrade som på heder och samvete ansvarar för att innehållet i handlingen är riktigt. Ombudet bör även ha en tätare kontakt med den försäkrade än vad den gode mannen/förvaltaren normalt har. Här kan även en anhörig eller god vän som har nära kontakt med den försäkrade på samma sätt som ett ombud intyga undertecknandet.

Försäkringskassan får ändå besöka den försäkrade

Även om en försäkrad anlitar ett ombud får Försäkringskassan besöka den försäkrade med stöd av 110 kap. 14 § SFB. Om det behövs för utredningen får Försäkringskassan enligt 110 kap. 13 § SFB kontakta den försäkrade och då ställa frågor direkt till denne. Försäkringskassan är inte helt hänvisad till de uppgifter som lämnas i en ansökan eller räkning av ett ombud. Den enskilde är skyldig att lämna de uppgifter som är av betydelse för bedömningen av frågan om ersättning enligt 110 kap. 13 § SFB. Det gäller både uppgifter som lämnas för att ta ställning till rätten till ersättning och uppgifter som lämnas på räkning. Uppgifter från den enskilde lämnas då på heder och samvete, om inte särskilda skäl talar emot det enligt 110 kap. 13 § andra stycket SFB.

Rättsavdelningen, Verksamhetsområde Processjuridik

Gun Borgstedt

Rättsavdelningen, Verksamhetsområde Verksjuridik

Mikael Westberg

Maria Norberg